LIMITELE LEGALE ALE DREPTULUI LA VIAȚĂ ÎN DREPTUL PENAL

Silvia BALCAN
CZU: 343.621:343.231.14 silviabalcan@mail.ru

Respectarea principiilor preeminente ale vieții este una dintre cele mai actuale probleme ale societății de azi.

Noțiunii de „viață", i se atribuie mai multe definiții, în funcție de aria disciplinară în care a fost studiată, fără ca vreuna dintre acestea să-și asume valoarea de a fi exhaustivă.

În *Dicționarul explicativ al limbii române* [1] prin „viață" se înțelege: „sinteză a proceselor biologice, fizice, chimice, mecanice care caracterizează organismele; intervalul de timp cuprins între nașterea și moartea cuiva".

Potrivit lui S. Brînza [2, p.147], viața persoanei reprezintă existența socială a acesteia, adică realizarea posibilității de a participa la relațiile sociale, de a-și exercita drepturile și interesele și de a-și executa obligațiile având ca premise ansamblul proceselor biochimice din organismul uman ce condiționează dezvoltarea persoanei, reproducerea acesteia, relația persoanei cu mediul ambiant etc.

În știința dreptului există două concepții cu privire la momentul apariției vieții persoanei:

1. Concepția „*pro life*", conform căreia viața persoanei începe din momentul când are loc fertilizarea și că viața fiecărei ființe umane trebuie să fie protejată de lege din acel moment.

2. Concepția „*pro choice*", în conformitate cu care viața persoanei începe din momentul nașterii.

Pornind de la faptul că, „*Dreptul*" constituie totalitatea regulilor de conduită stabilite sau sancționate de stat și care sunt aduse la îndeplinire prin forța de constrângere a statului, statuăm că dreptul la viață este cel mai natural drept al omului, ce s-a impus de timpuriu în sistemul juridic, fiind totodată consacrat încă din primele declarații de drepturi și, desigur, prin constituții, și care se prezintă de fapt ca o componentă a unui drept mult mai larg, care ar putea fi identificat ca „dreptul de a trăi".

Se va reține că între noțiunile „viață ca valoare socială" și „dreptul la viață" este o legătură, și anume: dreptul la viață este elementul de bază din conținutul relațiilor sociale care se formează, se dezvoltă și se desfășoară datorită și în jurul vieții ca valoare socială. Într-o societate democratică, viața fiecărei persoane este protejată în măsură egală, iar ocrotirea juridico-penală a acesteia se realizează independent de vârsta și de calitățile fizice sau morale ale persoanei. Profesorul N.S. Taganțev, jurist rus prerevoluționar, scria că „dreptul de a trăi o oră este tot atât de sacru ca și dreptul de a trăi 80 de ani".

Totodată, dreptul la viață este primul drept substanțial (material) reglementat de Convenția Europeană a Drepturilor Omului. El este garantat oricărei persoane prin

dispozițiile art.2 din Convenție și, în același timp, aceste dispoziții prevăd anumite cazuri excepționale, când survenirea morții nu constituie o încălcare a acestui drept [3, p.63]. Constituția Republicii Moldova la fel asigură acest drept firesc al ființei umane prin intermediul art. 24 [4].

Subiectul însă care generează controverse este extremitatea de **unde începe protecția dreptului la viață**, altfel spus, dilema este: copilul conceput, dar încă nenăscut intră sub protecția art.2 din Convenție? Este de reținut că art. 2 din Convenția europeană nu dispune nimic privitor la limitele temporale ale dreptului la viață și nici nu definește persoana al cărei drept la viață este protejat. Prin prevederile Convenției nu este recunoscut și nici garantat fetusului un drept la viață absolut, deoarece viața acestuia este intim legată de viața femeii care îl poartă. Dacă s-ar considera că art.2 se aplică și fetusului, iar protecția acordată de acest articol ar trebui, în absența unor limitări exprese, să fie considerată ca absolută, atunci ar urma să se deducă de aici că avortul este interzis. Se remarcă că, Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu a oferit o soluționare clară acestei problematici, încercând să evite un răspuns din care să rezulte dacă normele Convenției garantează un drept la avort sau dacă dreptul la viață garantat prin aceste norme este aplicabil și în cazul fetusului. Curtea presupunând că jurisprudența sa ar putea avea o anumită influență asupra reglementărilor în diverse materii adoptate de statele contractante, totuși, într-un domeniu atât de suav, consideră că acestea trebuie să se bucure de o anumită putere discreționară.

Se constată că, la moment, în unele state ca Spania și Germania, protecția juridico-penală a vieții umane începe chiar din momentul conceperii, adică produsului concepției i se garantează dreptul la viață, pe când în alte state protecția juridico-penală a vieții își are începutul doar din momentul nașterii sau declanșării procesului de naștere.

Or, fixarea cu precizie a momentului de început al vieții are un rol crucial în definirea noțiunii de „persoană” și în calificarea acesteia ca subiect pasiv al unei infracțiuni de omor, spre exemplu. În doctrina penală nu există o părere unitară despre limita rațională care ar corespunde pe deplin semnelor fiziologice ale începutului vieții și care, concomitent, ar fi admisibilă și acceptată de juriști pentru a stabili într-un anume caz concret, dacă a avut loc un omor sau nimicirea fătului (avort). Așadar, unii autori [5, p. 47] susțin că, trebuie luat în considerație criteriul separării copilului de corpul mamei sau al respirației copilului, în timp ce alții consideră că, momentul de început al vieții ființei umane îl constituie perioada cuprinsă între declanșarea procesului nașterii și nașterea propriu-zisă. L. Gîrla consideră însă că viața apare mai devreme, de aceea ea se impune a fi ocrotită de legea penală nu numai după separarea fătului de la corpul mamei, dar și în procesul nașterii propriuzise, opinie care o considerăm oportună.

Această opinie este proprie și altor doctrinari, spre exemplu, D. Buliga are convingerea că viața ființei umane, deși intrauterină, urmează a fi protejată de lege

din momentul concepției, chiar dacă aceasta ar presupune modificarea în principiu a unei părți din sistemul normativ al statelor [6, p.27].

Totodată, nu putem nega că ființa este umană în toate stadiile evoluției sale, adică atât pe parcursul dezvoltării intrauterine, cât și după naștere, iar fiecare etapă de dezvoltare constituie o continuitate a vieții și, respectiv, urmează a fi protejată imperativ pe parcursul întregii existențe nu doar după procesul de naștere. În același timp, momentul final în care încetează viața unei persoane este considerat momentul în care a încetat activitatea biologică a tuturor țesuturilor și organelor. Tanatologia clasică consideră că moartea s-a instalat atunci când sunt suprimate respirația, circulația sangvină şi activitatea cerebrală. Diagnosticul de moarte cerebrală corespunde practic morții organismului. Totodată, instalarea morții este un proces care evoluează, în etape succesive, iar între viață şi moartea reală există stadii intermediare, numite stări terminale (agonice), iar moartea reală are două etape de dezvoltare: clinică şi biologică [7, p. 28].

Se conchide că prin „limitele legale ale dreptului la viață al persoanei" urmează să înțelegem momentul de început al vieții, adică limita inferioară, și momentul de sfârșit al vieții, adică limita superioară. În legislația penală națională în vigoare sunt prevăzute într-un capitol distinct [8] infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei și respectiv, prin aceste incriminări se protejează viața, integritatea fizică și sănătatea persoanei din momentul în care se naște și până în momentul în care survine moartea acesteia pe cale naturală.

Ca **concluzie,** considerăm că abordarea actuală în Republica Moldova privitor la limitele în interiorul cărora viața ființei umane se bucură de ocrotire penală, este una sumară și caducă urmând a fi necesară încriminarea prin norme juridico-penale și a agresiunilor împotriva vieții intrauterine.

Referințe:

1. *DEX*. Coord. Ion COTEANU, Luiza SECHE, Mircea SECHE. Ediţia II. Bucureşti, 1998, p.1159.
2. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal.* Partea specială. Vol. I. Chișinău, 2015, p. 147.
3. BÎRSAN, C. *Convenția europeană a drepturilor omului*. Comentariu pe articole. Ediția 2. București. 63 p.
4. Constituția Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial,* nr. 78 din 27.08.1994. Disponibil: http://www.parlament.md/CadrulLegal/Constitution/tabid/151/language/ro-RO/Default.aspx
5. ГЫРЛА, Л. Уголовно-правовой анализ детоубийства согласно действующему законодательству Республики Молдова. В: *Закон и жизнь.* 2004, № 10, с. 47.
6. BULIGA, D. Viața ființei umane și limitele în interiorul cărora aceasta se bucură de ocrotire penală. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2016, nr.3 (93),2016, pp 26-32.
7. BACIU, Gh. *Curs de Medicină legală*. Chișinău 2013, p. 28.
8. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18-04-2002. În: *Monitorul Oficial,* nr. 72-74.
9. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125325&lang=ro.